

שחיטת הפסח לאוכליו

א. יסוד דין איש לפי אכלו תכסו ודין פסולי מחשבות

תנן בפסחים (דף סא.), שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאים פסול, לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו למולים ולערלים לטמאים ולטהורים כשר ע"כ. ובגמ' שם, ת"ר כיצד שלא לאוכליו לשום חולה או לשום זקן, כיצד שלא למנויו נמנו עליו חבורה זו ושחטו לשם חבורה אחרת, מנהגי מילי דת"ר במכסת מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויו, יכול שחטו שלא למנויו יהא כעובר על המצוה וכשר תלמוד לומר במכסת תכסו הכתוב שנה עליו לעכב וכו' אשכחן שלא למנויו שלא לאוכליו מנא לן אמר קרא איש לפי אכלו תכסו איתקש אוכלין למנויין ע"כ.

והנה לא נזכר מקור דינא דמחשבות לערלים ולטמאים בגמ', אך רש"י (ד"ה לפי וסא: ד"ה הואיל) והר"י (בתוס' ד"ה לאוכליו וד"ה שחטו) כתבו דערלים וטמאים נמי ילפינן מהך דרשה דאיש לפי אכלו, דדרשה דאיש לפי אכלו קאי אכולהו שאינם אוכליו, וכיון דלא מצי אכלי חשיבי הני שלא לאוכליו. והנה דייקן שהרמב"ם פליג ארש"י והר"י בזה, ולא ס"ל דילפי' דינא דהנך מחשבות מהאי קרא, דהנה פליגי רבה ורב חסדא לקמן אם נפסל הפסח היכא ששחטו למולין ע"מ שיתכפרו ערלים בזריקה, ועיי"ש בתד"ה שחטו שכתב הר"י דה"ה אם שחטו ע"מ שיתכפרו בו חולה וזקן, דהא כולהו מחד קרא נפקי וכנ"ל, ואילו הרמב"ם (פ"ב מק"פ ה"ו) כתב וז"ל שחטו למולים שיתכפרו בו ערלים פסול שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה, שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר ואין אדם יוצא בו ידי חובתו לפי שאין מחשבת אוכלים בזריקה, עכ"ל, הרי שחילק בין מחשבת ערלים למחשבת שלא לאוכליו, ודייק רבנו חיים הלוי שם דפליג אתוס' הנ"ל, וכ"כ במרומי שדה, שהרמב"ם ס"ל דשני דינים נפרדים הם, ולא ילפינן פסול מחשבה דלערלים מקרא דאיש לפי אכלו אלא מקרא דכל ערל לא יאכל בו. וכ"כ המאירי להדיא לעיל (נט: ד"ה שחטו), ואכן כך לכאורה מדויק נמי בדברי

הרמב"ם, שהרי לא הזכיר מחשבות לערלים ולטמאים בה"ג שם אצל דרשה דאיש לפי אכלו, וז"ל שם, אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול היה אחד מבני חבורה קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין עליו ואם לאו אין שוחטין עליו שנאמר איש לפי אכלו עד שיהיה ראוי לאכול, עיי"ש.

אמנם באמת כל זה תמוה, דאם לא ילפינן מאיש לפי אכלו גם פסולי ערל וטמא, אמאי לא מייתי עליהו מקור בגמ', ועוד מנלן דפסלי במחשבה, הא לא שינה עליהן הכתוב לעכב, וצ"ע.

ובאמת קשה גם לשיטת רש"י והר"י הנ"ל, איך כילינהו לכולהו מחשבות בחדא מחתא, הא ערל וטמא פסולים מדינא, ואילו חולה וזקן רק אינם יכולים לאכול כזית ולקיים מצוותם, אך ליכא עלייהו פסול מסוים, וע"כ צ"ב מאחר דצריך קרא לחולה וזקן דפסלי מחשבה, היכי ילפינן גם ערל וטמא מהך דינא. ואמנם אשר באמת י"ל, דגם חולה וזקן דמי לפסולי ערל וטמא, דהנה איתא בסוכה (דף מב:) יכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח שנאמר איש לפי אכלו, והכי איתא במכילתא עה"פ דמכסת נפשות, דאם אינו יכול, אין שוחטין עליו, עיי"ש, ועיין בפרש"י שם בסוכה (ד"ה רש"י שוחטין) וז"ל, ממנין אותו על בני החבורה ואי לא לא דכתיב איש לפי אכלו תכסו הראוי לאכילה, עכ"ל, והיינו, דילפינן מהאי קרא שהיכולת לאכול כזית דין הוא גם בעצם המינוי, ואם אינו יכול לאכול כזית אין למנות אותו. ולכאורה י"ל שזהו היסוד להך דינא דמחשבה לחולה וזקן פוסלת, דילפינן מאיש לפי אכלו שאינם ראויים למינוי, ולהכי הוא שאם חישב עלייהו פוסל הקרבן כמו אם חישב לערלים ולטמאים, שהרי אינם ראויים מדינא, וכנ"ל.

[איברא דזה ודאי שאם למעשה מינה אותם הרי מינוים חל, ולא נפסלו לגמרי ממינוי, וכמש"כ רש"י בכ"ד, ונראה שזהו ביאור דברי הירושלמי הכא, דהא אמרה שהקטן יש לו מניין לפסול, דהא גם קטן א"א לו לקיים מצות ק"פ באכילת קרבן. ועיין במכילתא הנ"ל דכיל קטן עם חולה בדין שאין לשחוט עליו, וס"ד דלהכי לא יחול מינויו, ומהא דמחשבה לחולה וזקן נחשבת שלא לאוכליו ולא שלא למינויו מוכח שחל מנויים אע"פ שאינם ראויים לאכול, וע"כ ה"ה קטן יש לו מינוי בקרבן עכ"פ לפסול, וכש"נ].

מעתה י"ל, דמש"כ הרמב"ם בה"ג שם דאם לאו אין שוחטין עליו שנאמר איש לפי אכלו עד שיהיה ראוי לאכול, לא איירי כלל לענין פסולי מחשבות, אלא כוונתו להך דינא בסוכה שם דאין שוחטין הפסח על מי שאינו

יכול לאכול כזית צלי, אלא שהרמב"ם פליג ארש"י בביאור דברי הגמ' הנ"ל, דלא קאי אדין מינוי, אלא איסור לשחוט, וכדאיתא שם יכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח. והכי מוכח נמי ממה שסיים הרמב"ם שם, וז"ל, אפילו חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן, עכ"ל, ומקורו ממשנה לקמן (דף צא.). ואפילו חבורה של מאה שאינן יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן, ע"כ, והרמב"ם מפרש אותו דהיינו דאם אפי' אחד מבני החבורה אינו יכול לאכול כזית, לכתחילה אין לשחוט הפסח, וזהו הך דינא דילפני' מאיש לפי אכלו תכסו, אשר זהו דינא דאיירי ביה בה"ג שם, ולא איירי שם בדינא דפסולי מחשבות, וכנ"ל.

והנה באמת עיי"ש בפרש"י (דף צא. ד"ה ואפילו), וז"ל, כלומר לא תליא מילתא דפסח אלא באכילה, יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו מאה ואין יכולין לאכול כזית בין כולם אין שוחטין עליהן לאכול כזית בין כולם אין שוחטין עליהן, עכ"ל. הרי דס"ל דליתא במשנה שום דין בשחיטה, רק עיקרא דמילתא הוא שא"א לשחוט הפסח אם לא ייאכל ממנו כזית, וזהו לשיטתו וכמש"פ בסוכה שם, דס"ל דליכא איסור שחיטה על אלו שאינם יכולים לאכול כזית, רק דין מינוי נאמר שם, ועל כן לא פירש המשנה כהרמב"ם דקאי איסורא דשחיטה, ורש"י והרמב"ם לשיטתיהוה אזלי.

עכ"פ נמצא לפי"ז, דמה שהביא הרמב"ם בה"ג שם, דילפי' שאין לשחוט את הפסח על חולה וזקן מדכתיב איש לפי אכלו, הרי אינו מוכח מזה דהביא קרא דאיש לפי אכלו רק לחולה וזקן דפליג ארש"י והר"י לגבי דינא דפסולי מחשבות וס"ל שמחשבת לחולה ולזקן חלוקה ממחשבת לערלים או מחשבת לטמאים, דהא לא איירי בה"ג לענין פסולי מחשבות אלא באיסורא דשחיטה, והרי לכו"ע איכא דרשה מסוימת בדין חולה וזקן שאינם יכולים לאכול כזית, דזהו מה דדרשינן בסוכה שם, לפי רש"י לדין מינוי, ולפי הרמב"ם לדין שחיטה, וכו"ע מודים בזה, אפי' רש"י והר"י. וא"כ הרי שוב ליכא ראייה דפליג הרמב"ם עלייהו בדין מחשבת שלא לאוכלו ודין שאר מחשבות, וודאי י"ל דאפילו להרמב"ם כולהו חד דינא להו כמו לרש"י והר"י. ואדרבה, הכי מדויק בדברי הרמב"ם, דמש"כ בה"ג לא קאי אדיני מחשבות דמתני', דבאמת הביא הנך פסולי מחשבות לקמן בה"ה יעו"ש, וז"ל שחטו שלא למנוייו או למי שאין כל אחד מהן יכול לאכול כזית או ששחטו לערלים או לטמאים פסול, עכ"ל. והרי התם הרי לא חילק כלל לענין המחשבות מהיכן ילפינו להו, אלא דין חדא לכולהו, והיינו כמש"כ דכו"ע מודו

דמחשבת לחולה ולזקן ומחשבות לערלים ולטמאים חד דינא להו, ונפקי כולהו מחד דרשה.

וכך מפורש בפיה"מ הכא, שכתב וז"ל, ואינו נשחט אלא למי שיכול לאכול ממנו שנ' איש לפי אכלו, ושלא יאכלנו ערל שנ' וכל ערל לא יאכל בו, ושלא יאכלנו טמא שנ' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח, עכ"ל. הרי דלא הביא קראי דערל וטמא אלא לעיקר פסול אכילה, ולא להא דמחשבה עלייהו פוסלת, וע"כ דהא דמחשבה עלייהו פוסלת ממילא נכלל בקרא דאיש לפי אכלו, וכמש"כ. ושור"ר כן בקרי"ס שם, וז"ל, ובגמרא ת"ר כיצד שלא לאוכליו לשום חולה ולשום זקן ומנ"ל אמר קרא אמר קרא איש לפי אכלו תכוסו לפי אכלו פרט לזקן ולחולה ולערל וטמא ואפילו הן מנויין, עכ"ל, הרי כמש"כ.

והנה לפי"ז נמצא, ששני דינים ילפינן מקרא דאיש לפי אכלו, חדא הך דינא בסוכה דאם אינו יכול לאכול כזית אין שוחטין עליו, ועוד דין פסולי מחשבות. והנה יש לדון בזה, אם ילפינן שני דינים נפרדים מהאי קרא או"ד דביסודם חד דינא להו. ונראה בזה, דהנה לקמן (דף עח:): אמר' דאם נטמא הבשר וזרק הדם לא הורצה כיון דבעינן אכילה ואכילת פסח מעכבא, וילפינן כן מהך ברייתא הנ"ל דאיש לפי אכלו [עי' ברש"י סט: ד"ה אכילת], וגם לרבי נתן שם עכ"פ ילפינן דגברא דחזי לאכילה בעינן, הרי מהתם ילפינן עיקר הדין דעיקרו דפסח לאכילה. וכן פרש"י (דף עו: ד"ה שמתחילתו), שמאיש לפי אכלו ילפינן שפסח מתחילתו לא בא אלא לאכילה. [אך הר"י בתוס' אית ליה ביאור אחר בסוגיא שם, עיין בזה לקמן]. ונראה שזהו יסוד להך דינא בסוכה שם שאין שוחטין את הפסח אלא על אלו שראויין לאכלו, בין לרש"י בין להרמב"ם. דכיון שעיקרו של פסח לאכילה, לפי רש"י ילפינן נמי שזהו דין גם בעצם המינוי, שאין למנות חולה וזקן אע"פ דלית בהו פסול מסוים כמו ערל וטמא, דכיון שאינם יכולים לקיים מצוות אכילה ואיהי עיקר הקרבת הפסח, להכי הוא שאין דין למנותם כלל.

והכי מדויק גם בדברי הרמב"ם, דז"ל בתחילת ההלכה, אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, היה אחד מבני חבורה קטן או חולה או זקן וכו', עכ"ל. הרי שתחלה כתב כלל שאין לשחוט הפסח על שום מי שאינו ראוי לאכול, ורק אח"כ הביא הא דילפינן דגם אין לשחוט אחולה וזקן אע"פ דליכא בהו פסול מסוים ממק"א, ומשמע דהא דילפי' דאם נמנו חולה וזקן שאין לשחוט עליהם, אי"ז דין מסוים לגבי חולה וזקן, אלא יסודו משום

דבעי' ששחיטת הפסח תהא לשם אכילה כשרה, ולהכי הוא שאין לשחוט אחולה וזקן. ויסוד הדבר כמש"ב, דמאחר דילפינן מאיש לפי אכלו דעיקרו של פסח לאכילה, מאיש לפי אכלו תכסו ילפינן דדין הוא גם בעצם השחיטה, דשחיטתו היא לשם אכילה, ולהכי הוא דאין לשחוט אחולה וזקן. [והנה מרש"י סט: מוכח דאפי' לר"א דלית ליה הך דרשה דאיש לפי אכלו לענין דינא דאכילת פסחים מעכבא, מ"מ מודה דאם שחט שלא לאוכליו פסול, וע"כ צ"ל דאפי' אם לא ילפינן מיניה דעיקרו של פסח לאכילה לענין הכשר הקרבן, מ"מ ילפינן שנקרב לאכילה עכ"פ לענין זה דבעינן שהשחיטתו תהא לשם אכילה כשרה.]

מעשה י"ל, שזהו ג"כ יסוד לדין פסולי מחשבות, דהנה ילפינן פסול מחשבת שלא לשמה מדבעי' זביחה לשמה, וכדאיתא בזבחים (דף ד.) מנלן דבעינן זביחה לשמה דאמר קרא ואם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים, ע"כ. הרי מאחר דבעי' עבודות לשמה ממילא הוא דאם חישב שלא לשמה פוסלת, וא"כ ה"נ י"ל דמאחר דילפינן מאיש לפי אכלו תכסו דשחיטתו היא לשם אכילה, ממילא הוא דילפינן דשחיטה לשם אכילה פסולה פוסלת, ולהכי מחשבות לערלים ולטמאים שכבר נפסלו מלאכול מקראי פסלי, וכן מהאי קרא ידעינן דמחשבה לחולה וזקן פוסלת, שג"כ אינם ראויים לו, דכולהו חשיבי שלא לאוכליו ובזה אין חילוק בין ערל וטמא או חולה וזקן, וכמו שנתבאר. והכי מדויק בדברי הרמב"ם שם ה"ה, דלא הביא קרא מפורש לפסולי מחשבות. וזהו כמש"כ, דממילא ילפינן להו מאחר דבעי' שחיטה לשם אכילה כשרה. ועכ"פ א"ש איך ילפי' כל הנך דינים מהאי קרא, הן הא דעיקר שחיטת הפסח נעשית לשם אכילה, והן הא דמחשבה שלא לאוכליו פוסלת.

ב. חידוש דמחשבת ערלים בזריקה

אמנם לפי"ז קשה, אם לפי הרמב"ם מחשבת לחולה וזקן ומחשבות לערלים וטמאים חד דינא להו וכמו דס"ל לרש"י והר"י, צ"ע מאי שנא שחטו למולים ע"מ שיתכפרו בו ערלים שפסול ושחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו שכשר, וכמו שחילק ביניהם בפ"ב ה"ו שם שהבאנו.

והנראה לומר בזה, דמש"כ הר"י שמח' רבה ור"ח שייך אף במחשבה לחולה וזקן, הוי רק לשיטתו שם, שעיי"ש שפירש שמחשבת ערלים בזריקה דפליגי בה רבה ור"ח היא אותו דין מחשבת אוכלין דמתני', ובזה הרי כבר

בארנו כולהו חד דינא להו, ועיי"ש שנתקשה ע"ז מהא דאין מחשבת אוכלין בזריקה, וביאר דהך דינא ר"ל בשעת עבודת הזריקה עצמה, והכא קיימינן במחשבה בשעת שחיטה על הזריקה יעו"ש. אמנם הרמב"ם מפרש הך מח' רבה ור"ח כמש"פ הריב"א בתוס' שם, וז"ל וריב"א פי' דדוקא נקט על מנת שיתכפרו שחיטת הכפרה בו ערלים אבל אם לא חישב להתכפר אלא חישב לזרוק להאכיל הברש לערלים אפי' רב חסדא מודה דכשר דלא שייך בזריקה מחשבת פסול דאכילה אלא פסול דכפרה, ובשחיטה דדוקא אם חישב להאכיל שלא לאוכליו ולערלים פסול דשחיטה ודאי בעינן לשם בעלים הראויים לאוכלו כדכתיב איש לפי אכלו תכוסו,

והיינו דאין מחשבת אוכלין בזריקה, עכ"ל. והיינו דבאמת הא דאין מחשבת אוכלין בזריקה שייך הן אם חישב בשעת זריקה הן אם חישב בשעת שחיטה על הזריקה, אלא דהך דינא קאי במחשבה של אכילה, דהיינו להאכיל הפסח לאלו שאינם ראויים לאכלו, וזאת היא המחשבה הנזכרת במתני', שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאים פסול, והיא השייכת רק בשחיטה ולא בזריקה. אך מח' רבה ור"ח היא לגבי דין מחשבה מחודשת של כפרה, ומחשבה זו הרי אדרבה יסודה גופא בזריקה, שזריקה היא עיקר כפרת הקרבן, וזהו גופא מאי דקאמר שם בגמ' דטעמא דפוסל בזריקה משום חומרי' שלא מקבע פיגול אלא בזריקה, ופירוש זה מפורש ברמב"ם ה"ו שם שכתב שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן, עכ"ל, והיינו שזריקה היא עיקר כפרת הקרבן. הרי ששני דינים נפרדים הם, מחשבת אכילה דמתני', ומחשבת כפרה דפליגי בה רבה ור"ח, והכי מדויק בדברי הרמב"ם שם, וכמו שבאמת מדויק בגמ', דמחשבת ערלים בזריקה היינו שיתכפרו בו ערלים, שהמחשבה על הכפרה, ובמחשבה זו ל"ש כל הך דינא דאין מחשבת אוכלין בזריקה.

והנה הך פסול כפרה דרב חסדא ילפי' מדכתיב זאת, והרי זאת נאמר בפסוק דערל, וא"כ הך פסולא דכפרה ילפי' רק בערל, ולהכי ליכא הך מחשבה אלא בערלים. אבל לגבי מחשבת אכילה דמתני', הרי חד דינא לכולהו מחשבות, ולק"מ ממש"כ הרמב"ם אח"כ דשחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר, דהיינו מחשבה נפרדת לגמרי, מחשבת אכילה דמתני', ובאמת קאי שם אכולהו מחשבות דאכילה, ואפילו אם שחט לאוכליו לזרוק דמו לשם אכילת ערלים כשר, דחד דינא לכולהו במחשבת אכילה, וכמש"כ.

והנה לפי שיטה זו הרי שייך אותו פסול מחשבה דכפרה אפי' אם חישוב בזריקה עצמה, דהך דינא דאין מחשבת אוכלין בזריקה קאי אמחשבת אכילה, ולא נאמר כלל לגבי מחשבה זו דאינה בזריקה, דהוי פסול כפרה, וקצת משמע כן מד' הריב"א דאיתי' בזריקה עצמה יעו"ש. ואכן מפורש הכי בד' הרמב"ם הנ"ל, וז"ל, שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן, עכ"ל, והיינו משום דהוי פסול כפרה, הרי להדיא כמש"כ.

אשר לפי"ז נמצא, דמש"כ הרמב"ם דשחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר, באמת קאי אכולהו מחשבות של אכילה, וערל וטמא בכלל לא חולה וזקן בלבד, ואם שחטו למולין לזרוק דמו לשם אכילת ערלים, הפסח כשר, דמש"כ לזרוק דמו שלא לאוכליו ר"ל כל שאינו ראוי לאכלו, וקאי אש"ל מחשבות דמתני'. ובאמת הכי מתבאר מדברי הרמב"ם עצמו, דעד כה לא כתב הך לישנא דשלא לאוכליו כלל, וקרי לה למחשבה דחולה וזקן מי שאין כל אחד מהן יכול לאכול כזית עיי"ש בה"ה, רק הכא הוא דנקט הך לישנא דשלא לאוכליו בסתמא, וא"כ הרי מש"כ הכא שלא לאוכליו ר"ל כל אלו דילפני' מאיש לפי אכלו דמחשבת אכילה עלייהו פוסלת, וכמו דכיל לכולהו בה"ב, ומחשבה זו היא דאינה פוסלת בזריקה.

ונראה עוד, דזהו גופא ביאור דברי הבריייתא שם אשכחן שלא למנויו שלא לאוכליו מנא לן אמר קרא איש לפי אכלו תכסו, ע"כ, דשלא לאוכליו אין פירושו כבמשנה דקאי אחולה וזקן, דהא הוכחנו דמובאה ברייתא זו כמקור גם לערל וטמא, ואכולהו מחשבות דמתני' קאי, דכולהו חד דינא להו, וע"כ דקרי לכולהו שלא לאוכליו כיון שאינם ראויים לאכלו, ולהכי הוא דמחשבה עליהם פוסלת, וזהו גם לשון הרמב"ם שם, וכמש"כ.

והנה בהך שיתכפרו בו ערלים דפליגי בי' רבה ור"ח פרש"י (ד"ה שחטו) וז"ל, להאכילו למולין מנויין אבל יתכפרו בו בזריקתו ערלים או מנויין או שאינן מנויין, עכ"ל. הרי דפסול מחשבה של ערלות שייך אפי' אינם מנויין. אך עיין לקמן בביאור רב אשי בהך פלוגתא דכתב שם רש"י (ד"ה בהאי) דפסול דלערלים שייך רק אם הם מנויים, וצ"ע, דדבריו סתרי אהדדי. ונראה דלפמ"ש"כ מתיישב שפיר. דהא לפירוש קמא בגמ' הרי פלוגתא דרבה ור"ח הויא בפסול מחודש של כפרה, שערלות פוסלת בכפרה, והרי בזה אין נפ"מ אם מנויים הם או לא, אלא עצם הערלות הוא הפוסלת בכפרה, וזהו שכתב רש"י דפסול מחודש דהך פלוגתא שייך אפי' בערלים שאינם מנויים.

אבל רב אשי אית ליה פי' אחר בכל הסוגיא, דהפלוגתא דשחטו למולים ע"מ שיתכפרו בו ערלים היא בדין שינוי בעלים, וע"ז קאי לישנא דיתכפרו, ולא קאי פלוגתא דרבה ור"ח בענין פסול ערלות בזריקה [אלא כו"ע מודו דילפינן שמחשבה לערלים פוסלת גם אם חישוב על הזריקה]. והנה לפי רב אשי הרי מכיון דפלוגתא דרבה ור"ח קאי אשינוי בעלים, א"כ ליכא הכרח מהך לישנא דאיכא פסול מחודש דערלות בכפרה דק"פ, וא"כ שפיר י"ל שפסול זה חד דינא ליה עם פסול מחשבה דלערלים דשחיטה, ושוינן הן, ובאמת כ"כ רש"י שם (ד"ה ת"ל זאת), וז"ל, עבודה שלימה בעינן לערלות [ר"ל לפסול] ולעולם לא שנא שחיטה ולא שנא זריקה שוין, עכ"ל. הרי שכתב שהך פסולא איכא בעבודת הזריקה ולא בכפרתה, ודמי בזה לשחיטה, וילפי' דפסול מחשבה דערלות של שחיטה איכא גם אם חישוב על זריקה, והרי פסול ערל של שחיטה, דהוי מדין שלא לאוכליו, הוי רק אם מנוי הוא, שאם אינו מנוי ל"ש כל הך מילתא דשלא לאוכליו אלא הוי שלא למנויו, וא"כ לרב אשי פסול ערלות בזריקה הוי רק אם מנוי, וא"ש מש"כ רש"י שאם אינם מנויין ליכא פסול ערלות, דהתם קאי לרב אשי, ומיושבים שפיר דברי רש"י.

והנה לקמן (דף סב:) איתא דאין למילף מחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו ממחשבת לשמה ושלא לשמה דפוסלת דלא דמיין זל"ז עיי"ש, והקשו בתוס' שם (ד"ה מה), וז"ל תימה מאי קא בעי הא גמר לעיל דמקצת אוכלים לא פסלי, עכ"ל. והרי הא דגמרינן לעיל הא הוי הך דילפינן במח' רבה ור"ח גבי ערל, דמחשבה למולים ולערלים אינה פוסלת, וע"כ תוס' קאי לשיטת הר"י דמחשבה דאיירינן בה התם היינו מחשבת אכילה דמתני', ובזה כולהו שלא לאוכלין חד דינא להו, ושפיר ילפינן מערל. אכן לפמש"כ בדעת הריב"א והרמב"ם הרי לק"מ מעיקרא, דהתם מיירי לגבי מחשבה מחודשת של פסול כפרה, ול"ש למחשבת שלא לאוכליו דמתני', ושפיר בעי' למילף מלשמה ושלא לשמה דלאוכליו ושלא לאוכליו פוסלת, וקשה רק לשיטת הר"י, אבל להריב"א והרמב"ם מיושב היטב כמש"נ.

ג. מחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו וחפצא דמחשבת שלא לאוכליו

כתב הרמב"ם בה"ה שם, וז"ל, שחטו למי שיכול לאכול ולמי שאינו יכול לאכול כזית, למנוייו ושלא למנוייו, למולים ולערלים, לטהורים ולטמאין כשר, שאלו הראויין לו אוכלין כהלכה והאחרים כאילו לא חשב עליהם, עכ"ל. ועיין לקמן (דף סב:) בהא דלא ילפינן ממחשבת לשמה ושלא לשמה

שמחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו פוסלת, מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' לשמו ושלא לשמו פסולו בגופו לאוכליו ושלא לאוכליו אין פסולו בגופו, לשמו ושלא לשמו אי אפשר לברר איסורו וכו' לשמו ושלא לשמו ישנו בארבע עבודות וכו' לשמו ושלא לשמו ישנו בציבור כביחיד, ע"כ, ויעוין במהר"י קורקוס שם שפי' שנתכוון הרמב"ם לחילוק השני הנ"ל, ולפי"ז צ"ע אמאי הביא הרמב"ם רק הך טעמא, ובאמת עיין בפיה"מ הכא שכתב, וז"ל, וטעם פיסולו אם שחטו לשמו ושלא לשמו וכשר אם שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו וכו', כי לשמו ושלא לשמו נעשה הפיסול בעצם הזבח, ולאוכליו ושלא לאוכליו הפיסול חוץ ממנו, ושנית כי לאוכליו ושלא לאוכליו תוכל להפריש הפסולים מן הכשרים, ושלישית לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים וזו מיוחדת לפסח, עכ"ל. ומקורו בירושלמי הכא, דאיתא הך מימרא דידן בל"א, וצ"ע אמאי לא הביא אלא חד טעם בחיבורו.

וכמו"כ יש להקשות ע"ד רש"י, דבהא דאיתא (דף ס.) דמקצת אוכלין לא פסלא, פירש (ד"ה מקצת), וז"ל, כגון הכא דנימנו בו ראויין לאכול ושחטו לשם כולן כשר דהא כולה שחיטה נמי משום אוכלין צריכה דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, ולקמן מפרש מאי שנא דלשמו ושלא לשמו פסול, ולאוכליו ושלא לאוכליו כשר, עכ"ל. ודבריו תמוהים לכאורה, דאמרי' בגמ' להדיא דטעמא דמחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו אינה פוסלת הוי משום דלא דמי למחשבת שלא לשמה, וכמש"כ רש"י בסו"ד שם, ומה זה שהביא טעמא דידיה, וצ"ע.

ואשר נראה בכ"ז, דהנה יסוד פסול דמחשבת שלא לשמה הוא דבעינן שהזביחה תהא נעשית לשמה, וכדאיתא בזבחים במקור לדין שלא לשמה, (דף ד.) מנלן דבעינן זביחה לשמה דא"ק אם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים, ע"כ. וכ"כ הרמב"ם (פ"ד ממעשה"ק ה"י) וז"ל, כל הזבחים צריך העובר שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת הדם ובשעת הולכת הדם ובשעת זריקתו על המזבח שנאמר ובשר זבח תודת שלמיו שתהיה זביחה עם שאר ארבע העבודות לשם שלמיו, עכ"ל. הרי דעיקר להך דינא הוא שצריך להיות העבודות עצמן לשמה, וכבר הוכיח מרן רי"ז הלוי (שם) מהא דאמרי' לעיל (דף ס:) דשייך דינא דסתמא לשמה הן עומדין אפי' אם חישוב להדיא שלא לשמה, דע"כ הוא חלות דין בגוף הקרבן דקרב ממילא לשמו עיי"ש. והיינו דמדין הקרבן כל עבודה מצ"ע נעשית לשמה, ונראה מזה דיסוד דין לשמה בקרבנות אינו רק במחשבת העובר

בלבד, אלא בגוף העבודות עצמן, ומאי דבעי' שחיטת עולה לשמה היינו שתהא שחיטה של עולה, וזהו הדין דהעבודות מצ"ע סתמא לשמה הן עומדין.

ויסוד לכל זה נראה, דעיקר דין לשמה בעבודת הקרבנות הוא דבעי' הקרבה של אותו קרבן, וכמש"כ הרמב"ם דבעי' זביחה עם שאר עבודות לשמה, והיינו דבעי' כל עבודות לשם אותו קרבן, ונראה עד"ז דפסול דשלא לשמה הוא מכיון דעי' מחשבתו חייל בעבודה שנעשית שלא לשמה, כגון אם שחט עולה לשם שלמים נעשית שחיטתו שחיטת שלמים, ממילא נעשית הקרבת העולה הקרבת שלמים ונפסל הקרבן. ולהכי הוא שהוצרך הרמב"ם לומר (פט"ו הפסוה"מ ה"ג) דהא דאכתי חייב לחשוב לשמה אחר שכבר חישב שלא לשמה בעבודה הקודמת הוא דוקא משום לאו דלא יחשב, דמכיון שכבר חישב שלא לשמה וחייל בעבודה אחת שנעשית לשם קרבן אחר, הרי כבר חסר הך דינא דהקרבה לשמה, ושוב ל"ש שהקרבת הקרבן תהא לשמה. וא"כ שוב ליכא לחייבו לחשוב לשמה משום דבעי' שתהא ההקרבה לשמה, אלא ע"כ הא דאסור לחושב של"ש רק משום לאו דלא יחשב הוא.

ועפי"ז יש לדון בעיקר פסולא דמחשבת שלא לאוכליו, אם יסוד דינו ג"כ בהקרבה גופא, אם כי לא חייל אלא בשחיטה ולא שאר עבודות, והיינו דבעי' הקרבה של אכילה כשרה, ועי' שחישב בשחיטה שלא לאוכליו חייל בה שנעשית שלא לשם אכילה כשרה, וממילא לא הוי הקרבה של אכילה כשרה, או"ד דמחשבת שלא לאוכליו שאני, שאין כאן דין דבעי' הקרבה של אכילה, אלא דינא רק במעשה שחיטה מצ"ע, דעצם מה ששחט שלא לאוכליו הוא הפוסל.

ונראה דפליגי בזה רש"י ותוס', דאמרינן בסוגיא (דף ס:) בשלמא התם כמה דלא עקר ליה בשחיטה סתמיה ודאי לשמו קאי, אלא הכא סתמיה לאוכליו קאי דילמא מימשכי הני ואתי אחריני ומימני עלויה דתנן נמנין ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחט, ע"כ. הרי דמחלקינן בין מחשבת שלא לשמה, דכ"ז דלא עקר ליה בשחיטה סתמיה ודאי לשמו קאי, וא"כ מהא שאעפ"כ מחשבת שלא לשמה פוסלת, אמרי' דה"נ מפיק מידי מחשבה להדיא לשמה, ומחשבת שלא לאוכליו, דלא אמרינן סתמיה לאוכליו קאי, דדילמא מימשכי הני ואתי אחריני ומימני עלוי. ועל כן אינו מוכח מדמפיק מידי סתמא דתפיק נמי מידי מחשבת לאוכליו. ועיי"ש בתוס' (ד"ה סתמא), וז"ל, הקשה ריב"א מה לנו אי לא קאי להני אוכלין מ"מ סתמא לאוכלין קאי

או להני או לאחריני דסתמא לא לחולים או לזקנים קאי וכו' עכ"ל. והיינו דס"ל לתוס' דאיכא לעיקר דין סתמא לאוכלין קאי אפי' בלי אוכלין מסוימים, ואין הסתמא שייך לאלו הנמנין עליו, א"כ הרי מבואר דס"ל לתוס' דהך סתמא חלות דין בשחיטה הוא שנקרב הקרבן לשם אכילה כשרה וכמש"ב במחשבת שלא לשמה.

וטעמא בזה נראה דס"ל דיסודו של מחשבת לאוכליו הוא דין בהכשר ההקרבה כמו דין לשמה, דבעי הקרבה לאכילה כשרה, ולהכי איכא להך דינא דאוכלין בגוף השחיטה עצמה כמו גבי מחשבת לשמה, וסתמא לאכילה נקרב. וזהו שהקשו דא"כ כל מחשבת שלא לאוכלין מפיק מידי הך סתמא לאוכלין כמו גבי שלא לשמה, ומאי שנא, הא תרווייהו מפיק מידי סתמא. ועיי"ש שתירצו, וז"ל, ואומר ר"י דכששוחט לאוכליו ושלא לאוכליו אינו כשר אלא על ידי אותם אוכלין ששחט וחישב עליהן וסתמיה לאו לאלו אוכלין והרי כאילו לא קאי לאוכליו, עכ"ל. והיינו דאע"פ דלעולם איתי' להך סתמא לאוכליו, מ"מ היכא שחישב שלא לאוכליו ומפיק מידי הך סתמא עיי"ז ונקרב לאלו שאינם אוכליו, וממילא נקרב לשם אכילה פסולה, הרי השתא לא יתכשר אלא ע"י שנקרב ג"כ לאוכלים כשרים מסוימים, ולאוכלין אלו הרי לא קאי בסתמא. וזהו דמתמהינן אלא הכא סתמיה לאוכליו קאי, דכדי שיתכשר היכא שחישב שלא לאוכלין בעי' להקרבה לאוכלין מסוימים, וסתמא לאו לאלו קאי. אבל הא מיהת דהיכא שחישב לאוכליו ושלא לאוכליו, ומפיק מחשבת לאוכליו מידי מחשבת שלא לאוכליו כיון שנקרב גם לאוכליו, הדרא לדינא דסתמא לאכילה כשרה קאי, ושוב מתכשר הפסח ע"י שהקרבנו נעשית לשם אכילה דזהו עיקר דין שלא לאוכליו. וגם מה שנפסל היכא שחישב שלא לאוכליו הוא לפי שנעקר הך סתמא כמו גבי מחשבת שלא לשמה ונקרב לשם אכילה פסולה, וזהו יסוד הדין שמחשבת שלא לאוכליו פוסלת, דתלוי בהכשר הקרבנו.

והנה כבר הבאנו דרש"י פי' דמה דילפינן לקמן (דף עח:) מבריייתא דמכסת נפשות דאם נטמא הבשר וזרק הדם לא הורצה היינו דילפינן דאכילת פסח מעכבא, ואינו אותו דין דמחשבת שלא לאוכליו. אולם עיי"ש בתוס' (ד"ה ולעכב), וז"ל, תימה לר"י והא קרא בשחיטה כתיב ומהתם נפקא דמחשבת אוכלין פסלה בשחיטה אבל בזריקה אמרן לעיל דאין מחשבת אוכלין בזריקה והיכי פריך משחיטה אזריקה ואומר ר"י דווקא מחשבת אוכלין ליתא בזריקה אלא בשחיטה אבל כשאין לו אוכלין לגמרי אף בשעת

זריקה סברא היא דפסול שהיא עיקר עבודה כיון דבשעת שחיטה הקפיד הכתוב אפילו אמחשבה, עכ"ל. הרי דס"ל שזהו חד דינא עם מחשבת שלא לאוכליו, ומדשייך הך דינא בשחיטה, ודאי דאיתא בזריקה דאיהי עיקר העבודה. והנה סברה זו ליכא אך אם נימא דמה דפוסלת מחשבת שלא לאוכליו בשחיטה הוא משום דעי"ז נקרב הקרבן שלא לאכילה, דאז י"ל דודאי שייך בזריקה דאיהי עיקר עבודת הקרבן. אבל אם יסודו משום דבעי מעשה שחיטה לאוכליו, הא מה זה שייך כלל לעבודת הזריקה הרי שחיטה היא הקובעת עיקר דין אכילה בקרבן ולהכי הוא דשייך בה מחשבות אלו, ואיך שייך למילף מינה לזריקה. אע"כ תוס' ס"ל דיסוד דין דמחשבת שלא לאוכליו הוא דעי"ז נקרב בקרבן שלא לאכילה ושפיר יש למילף לזריקה, וכמש"ב בדעתם.

אכן רש"י אית ליה ביאור אחר בהא דלא אמרי' סתמיה לאוכליו קאי, וז"ל שם (ד"ה הכי השתא), אבל לאוכליו, מי אלים סתמא דידיה, דסתמא ליקו להני אוכלין, הא אי בעי מימשכו הני מיניה, עכ"ל. וכ"פ אח"כ (ד"ה דתנן), וז"ל, שאני לן היכא דאמר לאוכליו ברישא מהיכא דלא אמר, דהתם טעמא משום דלא אלים סתמיה הוא ואיכא למימר אימשכו להו קמאי ואימנו עליה חולה וזקן ואישתחיט כוליה שלא לאוכליו, עכ"ל. והנה לגבי חלות דין סתמא דלאכילה כשרה קאי ל"ש הך סברה דדילמא אימשכו להו קמאי ואימנו עליה חולה וזקן, דמה זה ענין לגוף הקרבת הקרבן, וע"כ רש"י ס"ל דליכא סתמא דנקרב לאכילה, וסתמא דאיירינן ביה הוא רק דסתמא קאי לאוכליו שנמנו עליו, וזהו דאמרי' דהפסח קאי סתמא לאוכליו, ובזה שפיר אמרי' דלא אלים סתמיה דדילמא אימשכו להו קמאי. [ועיי"ש בר"ח דכן מבואר מדבריו נמי]. ומזה נראה דרש"י פליג אתוס' וס"ל דליכא כל הך דין דבעי' הקרבת אכילה כשרה, אלא דמחשבת שלא לאוכליו פוסלת מכיון דבעי' מעשה שחיטה לאוכליו, ולהכי לית ביה דין סתמא כי אם לאותן אוכלין שנמנו עליו, שזהו סתמא של שחיטת הקרבן.

והכי מתבאר ממש"כ רש"י לקמן (דף סב: ד"ה אי אפשר לברר) בביאור הא דאמרינן שמחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו אפשר לברר איסורו, וז"ל, אי נמי לברר אם אמת מחשבתו אם אין בה ממש, כגון יאכילנו לראויין ונמצאת מחשבתו בטילה למפרע ולשאינן ראויין יחזור דמיהן וכך שמעתי, עכ"ל. והנה לפמש"כ תוס' דטעמא דמחשבת שלא לאוכליו פוסלת הוא משום דעי"ז מחשבתו שוב אין סתמיה דקרבן לאכילה כשרה, הרי ל"ש לדון אם למעשה

נתקיימה מחשבתו אם לא, דסוכ"ס הרי הקרבן לא קאי לאכילה, וע"כ רש"י ס"ל כמש"ב, דיסוד הדין הוא דבעי' מעשה שחיטה לאוכליו, ומחשבת שלא לאוכליו פוסלת גופא משום שהשתא שוחט שלא לאוכליו, ובזה שפיר שייך הך סברה דיש לברר אם למעשה נתקיים מה ששחט עליו, דהא איירינן במחשבתו גופה, וע"כ דס"ל לרש"י כנ"ל.

נמצא לפמש"כ, שלדעת רש"י דמחשבת שלא לאוכליו חלוקה ביסודה ממחשבת שלא לשמה, ע"כ הא דבעי' למילף ממחשבת לשמה ושלא לשמה דמחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו נמי פוסלת, היינו דנילף גופא דיהא דין מחשבת שלא לאוכליו כמו דין מחשבת שלא לשמה ולהכי מחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו תפסול הקרבן. וע"ז אמרי' דלא דמי הנך מחשבות להדדי מד' טעמי, ואפשר שזהו גופא מאי דקאמר התם, דמכיון שחלוקה היא בדברים אלו להכי הוא דיסוד דינה של מחשבת שלא לאוכליו אינה דבעי' הקרבה של אכילה כשרה, אלא דינה רק דבעי' מעשה שחיטה לאוכליו. נמצא לפי"ז דמאי דאמרי' בגמ' שם טעמא דמחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו אינה פוסלת, הוי רק סברה לגבי ילפותא ממחשבת שלא לשמה, דלהכי ל"ש למילף מינה, אך אכתי שייך למיפסל הקרבן ע"י מחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו משום הך דינא שלא לאוכליו גופי', דדילמא גם שחיטה לאוכליו ושלא לאוכליו נחשבת מעשה שחיטה שלא לאוכליו. וע"ז הוא שכתב רש"י דטעמא דמקצת אוכלין לא פסלא דהא כולה שחיטה נמי משום אוכלין צריכה, דמה"ט חשיבא כולה שחיטה לאוכליו ושפיר מקוים הא דבעי' שחיטה לאוכליו, וזהו דאמרי' דמקצת אוכלין לא פסלא, דזהו סברה גבי מחשבת שלא לאוכליו גופה. ותרי מילי נינהו, הא דבעי' שתפסול מחשבת לאוכליו ושל"א מדילפי' כן ממחשבת לשמה ושל"ש, דע"ז מביאים כל הנך חילוקים, והא דבעי' שתפסול משום דין שלא לאוכליו גופיה, וע"ז כתב רש"י הך סברה. ושור"כ בקרי"ס פ"ב הנ"ל יעו"ש, דהך סוגיא איירי לענין ילפותא ממחשבת שלא לשמה, ובזה מסקינן דא"א למילף מינה, אבל דינא דמקצת אוכלין לא פסלא דין אחר הוא, דזהו דין במחשבת שלא לאוכליו גופה, וכש"נ.

והנה כבר הבאנו שקודם שהביא הרמב"ם דינא דמחשבת שלא לאוכליו, כתב (פ"ב מק"פ ה"ג), וז"ל, אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, היה אחד מבני חבורה קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין עליו ואם לאו אין שוחטין עליו שנאמר איש לפי אכלו עד שיהיה ראוי לאכול, אפילו

חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן, עכ"ל. ומדהביא הרמב"ם דילפינן כן מקרא דאיש לפי אכלו משמע שזהו ביסודו חד דינא עם מחשבת שלא לאוכליו שהביא אח"כ, ואכן מפורש הכי בקרי"ס שם, וז"ל, אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול שחטו שלא לאוכלו פסול וכו' ומנ"ל אמר קרא איש לפי אכלו תכוסו וכו' אפילו חבורה ואין אחד מהם יכול לאכול כזית אין שוחטין עליו דכתי' איש לפי אכלו וכו' ובדיעבד כשר כששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כדלקמן, עכ"ל. הרי דהשוה דין דאין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול עם מחשבת שלא לאוכליו, והיינו כמש"כ דתרווייהו חד דינא להו. והנה הדין דלכתחילה לא ישחוט אם אפי' אם אחד מן החבורה אינו ראוי לאכול, הא הך דינא ודאי דין הוא במעשה השחיטה, דהא כיון דאיכא אוכלים להקרבתן ודאי דלאכילה נקרבת, אלא דין הוא במעשה השחיטה, וא"כ ע"כ ס"ל להרמב"ם דגם מחשבת שלא לאוכליו יסוד דינה הוא המעשה השחיטה, וכשיטת רש"י הנ"ל.

ועפ"ז יש ליישב מש"כ הרמב"ם בטעמא שמחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו אינה פוסלת, שאלו הראויין לו אוכלין כהלכה והאחרים כאילו לא חשב עליהם, והקשינו אמאי שביק טעמי דגמ'. ולפי הנ"ל מובן היטב, דהא הגמ' הביא הנך חילוקים לחלק בין מחשבת שלא לשמה ומחשבת שלא לאוכליו, דלהכי א"א למילף לאוכליו ושל"א מלשמה ושל"ש וכש"נ, אך אכתי שייך שמחשבת לאוכליו ושל"א תפסול משום דינא דשלא לאוכליו גופא, וע"ז הוא דהביא הרמב"ם הך טעמא דכאילו לא חשב עליהם, וכמו שהביא רש"י טעמא אחר בזה, ובאמת לא נתכוון לטעמי דגמ', וכמש"ב בדעת רש"י הנ"ל, וא"ש מה דהביא טעמא דידיה, וכמש"כ.

ד. מחשבת שלא למנויו

והנה כ"ז הוא לענין מחשבת שלא לאוכליו, אך יש לדון מה דינה של מחשבת שלא למנויו, דהנה בכ"מ איתקש למחשבת שלא לאוכליו ונכללו ביחד, וא"כ לרש"י והרמב"ם דמחשבת שלא לאוכליו אינה דין בעצם הקרבת הקרבן ע"כ מסתבר דה"נ מחשבת שלא למנויו. אבל אכתי יש לדון אם מחשבת שלא למנויו דמי לגמרי למחשבת שלא לאוכליו, דדינה רק במעשה שחיטה עצמה, או דילמא דחלוקה היא, דהרי שחיטה קובעת דין מינוי

ואכילה בקרבן, דנמנין ומושכין ידיהן ממנו עד שישחט, וכמש"כ הרמב"ם (פ"ב מק"פ הי"ד), וז"ל, כיון שנשחט אינו יכול למשוך את ידו שהרי נשחט עליו, עכ"ל. וא"כ י"ל דמחשבת שלא למנוי דין הוא גם בגוף המינוי, שע"י מחשבתו נפסל המינוי בקרבן.

והכי נראה ממש"כ הרמב"ם רפ"ב, וז"ל, אין שוחטין את הפסח אלא למנויו שנאמר תכוסו על השה מלמד שמתמנים עליו כשהוא חי, עכ"ל. הרי משמע דדין שחיטת פסח למנוי חד דינא הוא עם עיקר דין מינוי, וחלוק הוא בזה ממחשבת שלא לאוכליו [וגם שמעתי לדייק כן ממש"כ הרמב"ם שאין שוחטין את הפסח אלא למנוי, ולא על מנויו כמש"כ אצל מחשבת שלא לאוכליו, עיי"ש, וכן עיין מה שהבאנו להלן דברי הרמב"ם גבי נמנה ספק מחויב על ק"פ], וכמו"כ יש להוכיח מדברי הקרי"ס (שם), שכתב דבשעת שחיטה צריך לכוין למנוי, ולא כ"כ אצל מחשבת לאוכליו. ונראה דהיינו לפי שדין לאוכליו דין הוא רק על מי שוחטין, וכל דינו הוא שנפסל אם שחט לאלו שאינם אוכליו אבל אינו ענין לעיקר עבודת הקרבן שיצטרך שיחשוב כן להדיא, אבל מחשבת למנוי דין הוא במינוי הקרבן, והלא זהו דין בעיקר הכשר הקרבן, שצריך להשחט למנוי ובעי מינויים, ושפיר בעי' שלכתחילה יחשוב כן. ואולם עיין בר"ח (סא:) שכתב, וז"ל, רב חסדא אמר פסול יש מחשבת אוכלין בזריקה כלומר בעינן שחשב בזריקה לאוכליו, עכ"ל. הרי דס"ל להר"ח דגם במחשבת לאוכליו דין הוא שצריך לחשוב כן, ונראה דס"ל כתוס' הנ"ל, שיסוד דין שלא לאוכליו הוא דבעי הקרבה לאכילה, וא"כ שפיר בעינן שחשב בזריקה לאוכליו, אבל רש"י והרמב"ם דפליגי אתוס' לא ס"ל כן.

איתא לקמן (דף עג.) שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם וכו' ותני עלה בחול כי האי גונא ישרף מיד, ע"כ. ופרש"י שם (ד"ה ישרף), דהוה ליה פסח שנשחט שלא למנוי, עכ"ל. אך תוס' (ד"ה בדם) הביאו מר' שמואל בר' שלמה דהוי כמו שחטו שלא לאוכליו. ונראה דרש"י ותוס' לשיטתם אזלי, דלרש"י דדין שלא לאוכליו אינו אלא מעשה השחיטה, אין לדמוי' להיכא שחסר בעלים אשר זהו פסול בגוף הקרבן, אלא מדמה לי' למחשבת שלא למנוי, דזה דינו בגוף מינוי הקרבן, ושפיר י"ל דע"י שחסר מינויים הוי כמו פסח שנשחט שלא למנוי. אבל תוס' ס"ל דמחשבת שלא לאוכליו דין הוא בעצם ההקרבה, שצריך להקרב לאכילה כשרה, וא"כ לדידהו שפיר י"ל דהיכא דחסר אוכלים הוי כמו שחטו שלא לאוכליו.

ה. דינא דאין הפסח נאכל אלא למנויו

איתא לקמן (דף פח:), חמשה שנתערבו עורות פסחיהן זה בזה ונמצאת יבלת באחד מהן כולן יוצאין לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני וכו' והא איכא חד דלא נפיק משום דלא איפשר היכי ליעביד ליתי כל חד וחד פסח קא מייתי חולין לעזרה דארבעה מינייהו עבדי להו ליתי כולהו חד פסח נמצא פסח נאכל שלא למנויו, ע"כ. וכתב הרמב"ם בביאור פסול זה (פ"ג מק"פ ה"ט), וז"ל, ואם נמנו כולן על פסח אחד נמצא נשחט שלא למחוייב וזה כמי שנשחט שלא למנויו, עכ"ל. הרי דמפרש להא דנמצא פסח נאכל שלא למנויו דר"ל כמי שנשחט שלא למנויו. ונראה לפרש, דכבר דייקו מדברי הרמב"ם (פ"ט מק"פ ה"ז) דס"ל דבאמת ליכא איסורא להאכיל הפסח שלא למנויו, ובי' מרן הגריד"ס (בשיעוריו לזבחים) דס"ל כמש"פ בפי' המיוחס לר"ש בתו"כ, דאיתא שם (צו פרשה ט סוף פרק יג), כל טהור יאכל בשר מה ת"ל לפי שנאמר ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלקיך והבשר תאכל יכול לא יאכלו אלא בעליו ק"ו לפסח לכך נאמר כל טהור יאכל בשר, ע"כ, ופי' במיוחס לר"ש שם, וז"ל, ומעתה אפי' אוכל מפסח חברו לית לן בה, וכן משמע שהרי לא מצינו ע"ז לא לאו ולא עשה, עכ"ל. ומזה הוציא הרמב"ם דאין איסורא בזה, ועל כן הוצרך לפרש הגמ' דקאי אדין שחיטה שלא למנויו. ובאמת עי"ש מיוחס לר"ש שהוסיף, וז"ל, ובמס' פסחים פ' האשה גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם וכו' לייתי כולהו חד פסח נמצא פסח נאכל שלא למנויו התם משום שבשעת שחיטה לא בריר לן של מי הוא וכאילו שוחטן שלא למנויו וכו', עכ"ל, הרי דמפרש להך גמ' כהרמב"ם הנ"ל, ולשיטתו.

אך לפי"ז קשה, איך מפרש הא דתנן בזבחים (דף נו:), הפסח וכו' ואינו נאכל אלא למנויו, ולכאורה י"ל דס"ל דר"ל הך דינא דאין לאכול הפסח אלא באותו חבורה שנמנה בה, וכמש"כ (רפ"ט שם), וז"ל כל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת ואין מוציאין ממנו מן החבורה שיאכל בה וכו', עכ"ל [ועיין בחזו"א או"ח סי' קכ"ד]. וכך ראיתי מפורש במדרש שכל טוב (בא פי"ב פמ"ו), בבית אחד יאכל, בחבורה אחת הכתוב מדבר, היינו דאינו נאכל אלא למנויו עליו וכו' מכאן אמרו הפסח נאכל בשני מקומות ואינו נאכל לשתי חבורות וכו', ע"כ.

אכן נראה, דהרמב"ם מפרש להך דינא דאינו איסורא כלל, אלא דקאי אעיקר דין מינוי בקרבן, והיינו דקיום מצות אכילתו הוא רק לאלו שנמנו עליו

ע"י שיש להם דין ממון בקרבן וכמש"כ רש"י בכ"ד, והכי נראה ממש"כ (פ"ט ממצה"ק הכ"ב), וז"ל, כיצד מעשה הבכור והמעשר והפסח, אחר שזורק דמן כמו שביארנו מפשיט ומוציא האימורים ומולחן ומקטירן, ושאר בשר הבכור נאכל לכהנים, ושאר בשר המעשר נאכל לבעלים, ושאר הפסח נאכל למנוייו כהלכותיו כמו שיתבאר בהלכות הפסח, עכ"ל. והרי הא דבכור נאכל לכהנים ומעשר לבעלים הוא ביסודו דין ממון, ומדהביא הא דפסח נאכל למנויו בהדיהך דינים משמע דפירושו דין ממון, והלא זהו עיקר דין מינוי בק"פ וכמבואר בכ"מ. וע"כ נראה דס"ל לרמב"ם דהא דאמרי' הפסח אינו נאכל אלא למנויו, פירושו דאין קיום אכילתו אלא למנויו, ובאמת כ"כ במיוחס לר"ש שם, וז"ל, והא דתנן אינו נאכל אלא למנוייו התם אין מצות אכילתו לצאת בו ידי חובה אלא למנויו, עכ"ל, הרי כמש"כ.

ולאור האמור א"ש מה דהבאנו דפי' הרמב"ם דהא דאמרי' בגמ' דנמצא פסח נאכל שלא למנויו ר"ל שנשחט שלא למנויו, דהא דאמרי' דאין פסח נאכל אלא למנויו הרי בארנו להרמב"ם פירושו עיקר דין מינוי, וכבר כתבנו דלהרמב"ם הא דשחיטה שלא למנויו פוסלת הוי חד דינא עם עיקר דין מינוי, וא"כ שפיר פי' דמאי דאמרינן נמצא פסח נאכל שלא למנויו דר"ל שנשחט שלא למנויו, דהיינו הך, וחד דינא להו, וכמש"כ.

ו. שיטת הרמב"ם בשחיטה לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו שהפסח כשר ואין אדם יוצא בו ידי חובתו

כתב הרמב"ם (פ"ב מק"פ ה"ו), וז"ל, שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן, שחטו למולים שיתכפרו בו ערלים פסול שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה, שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר ואין אדם יוצא בו ידי חובתו לפי שאין מחשבת אוכלים בזריקה, עכ"ל. ומקורו מדאיתא לקמן (דף עח:), מאן תנא להא דתנו רבנן שחטו לאוכליו וזרקו דמו שלא לאוכליו הפסח עצמו כשר ואדם יוצא בו ידי חובתו כמאן נימא רבי נתן היא ולא רבנן אפילו תימא רבנן אין מחשבת אוכלין בזריקה, ע"כ. וגירסת הר"ח ורש"י שם [וכן הביא בתוס' דף סא. ד"ה שחטון] לזרוק דמו שלא לאוכליו, ונראה שגם הרמב"ם היה גורס כך, וגם היה גורס ואין אדם יוצא בו ידי חובתו כדאיתא בכמה כת"י, וזהו שפסק דאם שחט לזרוק שלא לאוכליו אין אדם יוצא בו ידי חובתו.

אולם כבר תמהו אביאור דהך דינא, וז"ל רבנו חיים הלוי שם, אבל קשה מאי נפקא מינה בזה, הלא תרווייהו חד דינא להו דאין מחשבת אוכלין בזריקה [ר"ל הא דזרק שלא לאוכליו דהפסח כשר לגמרי לכונ"ע עם הא דמחשב על הזריקה], וכדחזינן דהפסח עצמו כשר מטעם זה, וא"כ מאי שנא דבשחטו על מנת לזרוק אין אדם יוצא בו ידי חובתו ובחשב בזריקה עצמה יוצא בו ידי חובתו, ובתוס' דף ס"א כתבו דלהך גירסא דגרסינן וזרק אמרינן דבחשב בשחיטה על מנת לזרוק דמו שלא לאוכליו מיקרי מחשבת שלא לאוכליו בשחיטה, אלא דלפי זה הרי צריך להיות גם פסול, אבל הרמב"ם דפסק דכשר, וא"כ ס"ל דלא חשיבא כחשב בשחיטה, וכדמסיים הרמב"ם לפי שאין מחשבת אוכלין בזריקה, וא"כ אמאי אינו יוצא בו ידי חובתו, והלא בזרק שלא לאוכליו אדם יוצא בו ידי חובתו, עכ"ל. וגם קשה להרמב"ם מנלן דין מחשבה זה [ומש"ת רבנו חיים הלוי שם תמוה מאד, דמשמע מכל הסוגיא והראשונים דלא כמש"כ דפקע המינוי של ערל או זקן, וגם דחוק מאד מה דאוקמי להא דזרק לערלים רק היכא דהוה חלים בשעת שחיטה, וכבר השיג ע"ד בגליונות הנדפס מהגרי"י פישר עיי"ש], וצ"ע בכ"ז.

והנראה לומר בזה עפ"מ ש"כ למעלה בביאור הא דיש מחשבת ערלים בזריקה, דהנה לא ילפינן דאיכא דין מחשבה דשלא לאוכליו כי אם בשעת שחיטה, דתכסו כתיב, והא דאיכא מחשבת ערלים בשעת זריקה נמי, הוא מפאת דין אחר, דילפינן מזאת דיש פסול ערלות בכפרת הקרבן, וזהו דאמרינן דיש מחשבת ערלים בזריקה, וכיון דיש ענין ערלות בעיקר כפרת הקרבן, שייך מחשבה ערלה בזריקה. ולהכי הוא דאם זרק לערלים או חישוב שיתכפרו ערלים נפסל הקרבן, ועל כן נראה דזהו ג"כ הביאור בהא דאין מחשבת אוכלין בזריקה, ר"ל דאין דין דלשם אכילה בעיקר כפרת הקרבן, וכמש"נ למעלה דכן ס"ל להרמב"ם.

והנה כתב הרמב"ם (שם ה"ז), וז"ל מי שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה, או חולה בשעת שחיטה ובריא בשעת זריקה, אין שוחטין וזורקין עליו עד שיהיה בריא משעת שחיטה עד שעת זריקה, עכ"ל, וממקורו מהמשך הגמ' הנ"ל (דף עח:). ובקרי"ס (שם) פירש וז"ל, והיינו לכתחילה דבדיעבד אין מחשבת אוכלין בזריקה, עכ"ל. ולכאן צ"ע, מאי שייטא הך דינא לענין דין מחשבה בשעת זריקה, אע"כ דהך דינא ר"ל דאין דין דבעי' לשם אכילה בעיקר הכפרה, וזוהי כוונת הקרי"ס, דאילו היה דין אכילה בכפרת הקרבן, אז הי' מעכב מה שאינו ראוי לאכול גם בשעת זריקה,

והיינו כמש"כ, דזהו ביאור דהך דינא, דאין דין אכילה בעיקר כפרת הקרבן. ולהכי הוא דאם זרק או חישב מחשבת אכילה לזרוק לאלו שאינם אוכליו לא נפסל הקרבן, דכיון דאין מחשבת אוכלין בזריקה לא נפסל הקרבן בהכי ומשא"כ במחשבת ערלים.

ואכן מה שבאמת אין אדם יוצא יד"ח אם חישב לזרוק שלא לאוכליו, מדין אחר הוא. דהנה רש"י שם גרס ואדם יוצא בו יד"ח, ובמאי דס"ד דזהו רק לר"ג ולא רבנן, פירש שם (ד"ה פסח עצמו כשר), וז"ל, קס"ד לזרוק דמו ולהקטיר חלבו אבל לאכילה לא [ר"ל דהא דתניא דהפסח עצמו כשר אינו כולל כשרות האכילה] וקתני ואדם יוצא בו יד"ח, עכ"ל. והיינו דס"ד דזהו רק לר"ג, ואילו לרבנן דאכילה מעכבא היכי יוצא יד"ח אם אינו כשר לאכילה, ומסקינן דאין מחשבת אוכלין בזריקה כלל וכשר גם לאכילה. הרי דלפי הס"ד חלה אותו מחשבה רק לענין דין אכילה שבקרבן אבל כשר לשאר מילי, וע"כ אין בזה דין מחשבת שלא לאוכליו, דהלא מחשבת של"א פוסלת לגמרי, וע"כ דלא אייתי' עלה מדין מחשבה הפוסלת דשלא לאוכליו, וא"כ תורת מחשבה זו צ"ע. ונראה דע"כ ביאור הדבר הוא, דעצם מחשבתו שחישב בשחיטה שיזרק ע"מ שייאכל הקרבן לאלו שאינם ראויים לאכלו חלה בקרבן, ונעשה קרבן שנקרב לאכילה פסולה, וממילא נפסלת אכילתו, ודמי בזה למחשבת שלא לשמה, דמלבד מה שנפסל הקרבן ע"י, הרי ע"י מחשבתו נעקרת הקרבת הקרבן ונעשית לשם אותו קרבן שחישב עלה וכמש"כ בתוס' (מנחות דף מז. ד"ה עד), וכמו"כ הכא, אע"פ דליתא לתורת מחשבת שלא לאוכליו, מ"מ חלה מחשבתו לגבי מה שחישב להדיא.

והנה לרש"י זהו רק בס"ד דגמ', דלמסקנא אמרי' דאין מחשבת אוכלין בזריקה, אבל להרמב"ם דגריס ואין אדם יוצא בו יד"ח, וזה אפילו לרבנן, מה שמחשבתו חייל לגבי מה שחישב עלה להדיא קאי גם למסקנא, אלא דהשו"ט אם יש מחשבת אוכלין בזריקה מתפרש כמש"ב לעיל בהך דינא, דהיינו אם יש דין אכילה בעיקר כפרת הקרבן ולהכי יפסל לגמרי, וזהו דס"ד דע"כ איתה הך ברייתא רק לר"ג, דאילו לרבנן דס"ל דאכילת פסחים מעכבא ס"ד שבאמת יש דין דלשם אכילה גם בעצם הכפרה, וא"כ ליהוי מחשבת שלא לאוכליו הפוסלת גם אם חישב על הזריקה עצמה, וא"כ ע"כ לא אתיא הברייתא כוותיהו דהא תניא דהפסח עצמו כשר, וע"ז מסקי' דאין מחשבת אוכלין בזריקה, ולהכי אם חישב לזרוק דמו שלא לאוכליו לא נפסל הקרבן. אך כ"ז לענין לפסול לגמרי, דע"ז אמרי' הך כללא שאין מחשבת אוכלין בזריקה,

דכיון שחיטת על הזריקה, כדי שיהא במחשבתו זו דין מחשבת שלא לאוכליו הפוסלת בעי' שיהא דין אכילה גם בהכפרה, וכיון דאין מחשבת אוכלין בזריקה הרי ליתא. אבל הא מיהת דאם בשחיטה חיטב ע"מ לזרוק שלא לאוכליו, הרי מחשבתו חלה בשחיטה לענין מה שחיטב להדיא, וכיון דחיטב בשחיטה על אכילה פסולה, ממילא נפסל אכילת הקרבן ואין אדם יוצא בו יד"ח. והא דאין מחשבת אוכלין בזריקה, דר"ל דאין דין ומחשבת אכילה בעיקר כפרת הקרבן, ל"ש לענין שתחול מחשבת בשחיטה לענין אכילת הקרבן, ומתבאר היטב אמאי מחשבתו חלה רק לענין זה. ומעתה א"ש נמי אמאי מחשבתו זו הויא דוקא בשעת שחיטה, דכיון דליכא מחשבת אוכלין בזריקה, הדרי' למה דלא ילפינן דאיכא מחשבת אכילה בפסח אלא בשעת שחיטה, דתכסו כתיב, וממילא ליכא בזריקה מחשבת כלל אפי' לענין דאין אדם יוצא בו יד"ח, דכיון דליכא דין אכילה בעיקר הכפרה, מגלן מחשבת אכילה בזריקה, וא"ש דברי הרמב"ם דחייל מחשבתו רק לענין דאין אדם יוצא בו יד"ח וגם רק בשעת שחיטה, וכמש"נ.

ז. תורת מחשבת מעבודה לעבודה והמסתעף לענין קרבן פסח

איתא בזבחים (דף ט:), איתמר שחטה לשמה לזרוק דמה שלא לשמה רבי יוחנן אמר פסולה וריש לקיש אמר כשירה ר' יוחנן אמר פסולה מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן ממחשבת פיגול ור"ל אמר כשירה אין מחשבין מעבודה לעבודה ולא ילפינן ממחשבת פיגול, ע"כ. ופסק הרמב"ם כר"י ח (פט"ו מפסוה"מ ה"י), וז"ל, שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרוק דמה שלא לשמה הרי זו פסולה לפי שמחשבין מעבודה לעבודה וזאת המחשבת שחשב בשעת השחיטה כאילו חשבה בשעת זריקה ולפיכך פסולה, עכ"ל. וכתב רבנו חיים הלוי ע"ז הכא, וז"ל, הרי שתלה להך דינא דמחשבין משחיטה לזריקה בטעמא דהוי כאילו חשבה בשעת זריקה, ולא כתב להיפוך דנימא דהא דחשב על הזריקה הוי כאילו חשב על השחיטה עצמה, אלא ודאי דיסוד הך דינא הוא דבעינן דבר הפוסל באותה עבודה שחשב עליה, וזהו עיקר פסולה, והא דמחשבין מעבודה לעבודה מועיל על חלות הפסול דבעינן שיהא דוקא בשעת עבודה, ואמרינן בזה דמחשבת פסול זריקה חלה בשעת עבודת שחיטה, אבל הא ודאי דבעינן דבר הפוסל בעבודת זריקה, ובלאו הכי לא חל בה דינא דמחשבין מעבודה לעבודה כלל, עכ"ל. וקשה לפי"ז אמש"כ הרמב"ם שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר ואין אדם יצא

בו ידי חובתו, דהא זרק שלא לאוכליו הפסח כשר לגמרי, [ובאמת עיי"ש דאית ליה ביאור אחר בדברי הרמב"ם], וצ"ב.

אך באמת בלא"ה קשה, דהלא פליגי ריו"ח ור"ל שם גם בשוחט את הבהמה ע"מ לזרוק דמה לעבודת כוכבים ולהקטיר חלבה לעבודת כוכבים, עיי"ש דר' יוחנן אמר אסורה מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן חוץ מבפנים ריש לקיש אמר מותרת אין מחשבין מעבודה לעבודה ולא ילפינן חוץ מפנים, ע"כ. והרי התם ליכא הך סברה דהרי ליכא פסול מחשבה של ע"ז בזריקה או הקטרת חלבו, וע"כ אמרי' ממעל"ע מטעם אחר. ובאמת עי' ברמב"ם (פ"ב משחיטה הט"ו), וז"ל, השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם או להקטיר חלבה לעכו"ם הרי זו אסורה, שלמדין מחשבה בחוץ בחולין ממחשבת הקדשים בפנים שמחשבה כזו פוסלת בהן כמו שיתבאר בהלכות פסולי המוקדשין, עכ"ל. הרי שהביא סברה אחרת אמאי אמרי' ממעל"ע גבי שוחט לע"ז, אך זה גופא צ"ב, מנלן דאיכא ב' דיני ממעל"ע.

עוד יש להקשות, דפליגי רבה ור"ח אם כשר היכא ששחטו למולין ע"מ שיתכפרו ערלים בזריקה, ולא מייתי בכל הסוגיא פלוגתא דריו"ח ור"ל אם ממעל"ע, וצ"ע אמאי לא תלה מח' בהדדי. וכמו"כ יש להקשות מברייתא דלקמן (דף עח:), דלהרמב"ם דגריס שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח עצמו כשר ואין אדם יוצא בו ידי חובתו, הרי מוכח מהברייתא דממעל"ע, ואמאי לא מקשי' מזה אר"ל, וצ"ע.

והנראה לומר בכ"ז, דודאי ר"ל מודה דאיכא לעיקר דין מחשבה מעל"ע, דזה כבר חזינן בפייגול, וכמו"כ לא פליג ר"ל אהא דאיכא מחשבת שינוי בעלים בשחיטה וקבלה והולכה אע"ג שבכולם מחשב על הזריקה הוא, אלא דבאמת כו"ע מודו דאע"פ דחוץ מפייגול כל מחשבות האמורות בתורה הויין כשחישב בחדא עבודה, מ"מ פייגול גילה לנו דאיכא חפצא דמחשבה גם אם חישב על עבודה אחרת. אלא דמ"מ אין מחשבה מעל"ע שוה בעצם חפצא שלה עם מחשבה שחישב באותו עבודה עצמה, אלא חפצא דמחשבה בפנ"ע היא, וא"כ לגבי כל פרשה ופרשה יש לדון אם שייכת אותה תורת מחשבה במחשבה מעל"ע כמו במחשבה האמורה בתורה דהויא באותו עבודה. דהיינו, אע"פ ד"ל דשייך חפצא דמחשבה כזו, מנלן דפוסלת כמו כאשר חישב על אותו עבודה עצמה. והנה נראה, דבזה חלוקים מחשבות ש"ב ומחשבת שיתכפרו בו ערלים ממחשבת שלא לשמה ומחשבת תקרובת ע"ז, דהנה בש"ב הרי עיקר מחשבתו על כפרת הקרבן ולא על גוף עבודת הזריקה,

וכמו שהוכיח באבהא"ז באריכות (רפי"ג מפסוה"מ). וא"כ מאחר דילפי' דיש מחשבת ש"ב גם בשאר עבודות, פשיטא דיש עלה תורת ש"ב הפוסלת, דמה לנו אם חישוב על הכפרה בשעת שחיטה או בשעת זריקה, וה"ה גבי מחשבת ערלים, וכמו שבארנו דהיא נמי מחשבה על כפרת הקרבן. אכן הרי מחשבת של"ש שאני, שעיקרה בגוף העבודה, וכמש"ב למעלה דמחשבתו חייל בהעבודה לשנותה לשם אותו קרבן שחישוב עלה, ואם שחט עולה לשם שלמים נעשית שחיטתו שלמים, וממילא היא הקרבת הקרבן לשם שלמים, וא"כ אע"פ די"ל שיש מחשבה מעל"ע, מ"מ היכא דשחט עולה ע"מ לזרוק לשם שלמים, אבל לא עשה שחיטת שלמים או זריקת שלמים, מהיכ"ת דחייל מחשבה כזו לאשווי הקרבת הקרבן של"ש כמו אם חישוב על אותו עבודה שעושה, ומנלן דמחשבת שלא לשמה מעל"ע נמי פוסלת הקרבן. וה"נ במחשבת עבודה זרה, דהא דנאסר הבהמה היכא ששחט לע"ז הוא משום שנעשה עי"ז תקרובת ע"ז, וא"כ י"ל דה"מ כשעבד ע"ז ע"י שחיטה זו, דנעשית הבהמה תקרובת ע"י שחיטתו, אבל היכא דשחט בהמה ע"מ לזרוק לע"ז, הרי אע"פ דאיכא מחשבה מעל"ע, הא רק חישוב שיעבדו אח"כ בזריקה, ומנלן דאפ"ה נאסרת הבהמה כתקרובת, דאע"פ דל"צ חפצא דשחיטת ע"ז כמו דבעי' בפסול של"ש, [עיין ברמב"ם פ"ז מע"ז הט"ו], הרי ליכא תורת הקרבה כמו בפנים דנימא דשייכי עבודות להדדי וממילא כבר נעשה תקרובת ע"י שחישוב לעבדו בעבודה אחרת, אלא צריך ילפותא ע"ז דגם מחשבה מעל"ע מהני לאשווי תקרובת ע"ז, ונמצא שבמחשבות של"ש ותקרובת ע"ז הא דבעצם יש מחשבה מעל"ע לא סגי לן דנימא דג"כ חיילי כמו מחשבה דחדא עבודה, וצריכי' באלו ילפותא.

אשר נראה, דבזה הוא דפליגי ריו"ח ור"ל, דריו"ח ס"ל דאע"פ דמחשבה מעל"ע שאני ממחשבה בחדא עבודה, ילפי' מפיגול דאיכא תורת מחשבה הפוסלת דשל"ש ותורת מחשבת תקרובת ע"ז גם במחשבה מעל"ע, וע"ז פליג ר"ל וס"ל דלא ילפינן מפיגול, אבל הא ודאי מודה ר"ל דיש עיקר תורת מחשבה מעל"ע וכנ"ל, וא"ש כמין חומר מה דלא מייתי פלוגתא דריו"ח ור"ל במסכתין, דבמס' לא בעי' לימוד מסוים מפיגול, וא"כ אתיין לכו"ע, דאפי' ר"ל מודה שיש עצם המחשבה מעל"ע, וכמש"נ.

ובעצם מה שמחשבה מעל"ע גבי ע"ז הוי ביסודה מחשבה אחרת ממחשבה בחדא עבודה, מתבאר מסוגיא דסנהדרין (דף ס.ו), דאיתא, וכי תימא זובח למה לי, לגופיה דמחשבין מעבודה לעבודה, דאיתמר השוחט בהמה

לזרוק דמה לעבודה זרה ולהקטיר חלבה לעבודה זרה רבי יוחנן אמר אסורה וריש לקיש אמר מותרת הניחא לרבי יוחנן אלא לריש לקיש בעי קרא, מתקיף לה רב פפא ולרבי יוחנן לא בעי קרא עד כאן לא קא אסר רבי יוחנן אלא בהמה אבל גברא לא בר קטלא הוא ואתא קרא לחיובי גברא לקטלא, מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא ולריש לקיש מי בעי קרא עד כאן לא קא שרי ריש לקיש אלא בהמה, אבל גברא בר קטלא הוא מידי דהוה אמשתחוה להר דהר מותר ועובדה בסייף, ע"כ. הרי שקלי' וטרי' אם בעי' למילף מזובח דמחשבה מעל"ע מחשבה היא להתחייב עליה, ומבואר דאפי' לריו"ח דס"ל דילפי' מפיגול שנאסרת הבהמה מ"מ בעי' קרא או סברה לחייב העובד, וע"כ הא דילפי' מפיגול אינו דיש מחשבה מעל"ע וממילא דינה כמחשבה בחדא עבודה, ולא דדין מחשבה מעל"ע שוה לדין מחשבה בחדא עבודה, אלא כמש"כ, דמחשבה מעל"ע היא מחשבה בפנ"ע, וריו"ח יליף מפיגול דאפי"ה הוי מחשבה לענין תקרובת ע"ז כמו מחשבה בחדא עבודה, אבל זהו לענין מאי ילפי' מפיגול, אבל להתחייב עלה שפיר י"ל דאינו חייב כיון שלא נתכוון לעבוד ע"ז במחשבה זו, וכן להיפך לר"ל, דאע"פ ד"ל דחייב עלה מידי דהוה אמשתחוה להר, אי"ז שדינו כדין מחשבה בחדא עבודה, אלא דסגי מחשבה זו להתחייב עלה, אבל אחתי הבהמה אינה נאסרת כיון דמ"מ לא נתכוון להקריב הבהמה לע"ז בעבודה זו.

ונראה דזהו גם ביאור דברי הירושלמי (פ"ה ה"ב), דאיתא שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו א"ר יוחנן יש שלא לשמו בעבודה לעבודה והוא פסול ר' שמעון בן לקיש אמר יש שלא לשמו מעבודה לעבודה ויהא כשר אמר רבי אילא ממחשבת פיגול לימד רבי יוחנן אילו זרק שלא לשמו שמא אינו פיגול שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול אמר רבי יוסי מן תרתין מילין לא דמיא מחשבת פיגול למחשבת פסול וכו' א"ר יוסה אנא חמית לרבי ירמיה תפיס לרבי בא אמר ליה אמר לי טעמא דר' יוחנן למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול נעשה משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול א"ל ואין כיני אפילו שחטו שלא לאוכליו לזרוק את דמו שלא לאוכליו וייעשה משעה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו ויהא כשר לית יכול דמר ר' אילא בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו (כשר) [פסול] אתא ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר, ע"כ. והיינו, דר' אילא מפרש פלוגתתם כמו דאיתא בבבלי, דפליגי אם ילפינן מפיגול, ובא ר' יוסי לומר דא"א למילף מפיגול אלא מקורו דריו"ח מסברה היא, דמחשבה בשעת שחיטה לזרוק שלא לשמה הוי כמו

שחיטת בשחיטה עצמה לעשותה שלא לשמה, והיינו דס"ל דלא כנ"ל, אלא אע"פ דיסוד פסול דשל"ש הוא דחייל באותו עבודה שנעשית של"ש מ"מ מהני לזה גם מחשבה על עבודה אחרת כיון דמ"מ חישב בעבודה זו ע"מ לעבוד של"ש, וגם כששחט עולה ע"מ לזרוק לשלמים הוא שחיטת שלמים, ולכן היכא ששחט שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הוי כמו ששחט לאוכליו ושלא לאוכליו [דלפי הירושלמי מחשבת שלא לאוכליו הוי חד דינא עם מחשבת שלא לשמה, וכמבואר שם בכ"ד]. אבל ר' אילא ס"ל כמשי"כ לעיל, דשחיטה לזרוק של"ש לא דמי לשחיטה של"ש, אלא בעינן למילף מפיגול דאפי' מחשבה לזרוק של"ש, דהוי מחשבה שונה ממחשבת של"ש בשחיטה עצמה, איכא תורת מחשבת של"ש עלה מצ"ע, וא"כ היכא ששחט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו באמת חישב שתי מחשבות נפרדות, מחשבת לאוכליו, ומחשבה ע"מ לזרוק שלא לאוכליו דילפי' מפיגול דאיכא עלה תורת מחשבת הפוסלת נמי, ולא הוי כמו שחיטת לאוכליו ושל"א בחדא עבודה.

מעשה נראה לבאר דברי הרמב"ם, דהנה דאע"פ דילפי' דאיכא תורת פסול מחשבה מעל"ע בשל"ש ובתקרות ע"ז, בע"כ הלימוד מתחלק, דעיקר פסול מחשבת של"ש הוא דע"י שחיטת בעבודה של"ש ממילא נעשית ההקרבה של"ש, וע"כ מה דילפי' מפיגול הוא דגם היכא שחיטת לעשות עבודה אחרת של"ש מהניא מחשבתו מעל"ע לאשווי ההקרבה של"ש, וזהו שכתב הרמב"ם דפוסלת בקרבן כמו אם חישב בזריקה עצמה, דע"כ זהו דילפינן מפיגול, דגם מחשבה לעשות עבודה של"ש משוי לה הקרבתו של"ש כמו אם עשה עבודה עצמה של"ש. [ולקמן שם בירושלמי איתא, רבי חנניה אמר קומי רבי מנא בשם רבי יודן טעמא דרבי יוחנן כל שאילו יבוא לאותה העבודה ואינו מחשב לה אינו מחשב מעבודה אחרת לה, ע"כ, ולפי הרמב"ם הרי זה גופא ילפי' מדרשה דפיגול, ויש להסתפק אם כוונת רבי חנניה לפרש דרשה דר' אילא או דס"ל דמסברה אמרי' כן, וקצת משמע מהמשך דברי הירושלמי דאמר כן מסברה עיי"ש]. אבל גבי תקרות ע"ז, הא דצריכינן למילף מפיגול הוא רק משום דבלא"ה לא ידעי' דאיכא תורת מחשבה כזו גם בהקרבה לע"ז דליכא עלה תורת הקרבה כבפנים, וזהו שכתב הרמב"ם שלמדין מחשבה בחוץ בחולין ממחשבת הקדשים בפנים שמחשבה כזו פוסלת בהן, וגם בחוץ איכא מחשבה כזו, ואתיין היטב דברי הרמב"ם שחילק בביאור הלימודים.

והשתא יש לדון מה דינו של מחשבה לזרוק שלא לאוכליו. דבארנו דלכו"ע אע"פ דמחשבה האמורה בתורה היא בחדא עבודה, ובכה"ג היינו שחיטה שלא לאוכליו, מ"מ ילפי' מפיגול דאיכא חפצא דמחשבה גם מעל"ע, ולהכי יכול לחשוב בשחיטה גם על הזריקה. והנה כבר כתבנו דלא דמי מחשבת שלא לאוכליו למחשבת שלא לשמה להרמב"ם, דיסוד פסולה אינו דחייל בשחיטה שנעשית שחיטה לשם אכילה פסולה, אלא עצם מה ששחט שלא לאוכליו פוסל, וא"כ מסברה שייך בזה תורת מחשבה אפי' לזרוק שלא לאוכליו. אמנם, הרי גם לא דמי למחשבת ש"ב, דהתם עיקר פסולה היא גופא המחשבה על כפרה, ובזה לא איכפית לן אם חישוב עלה בשעת זריקה או בשעת שחיטה, וחד דינא להו, וממילא כל דיני ש"ב עלה גם כשחישוב בשעת שחיטה, אבל הכא דמה שפוסל הוא שיש מעשה שחיטה שלא לאוכליו, הרי שחיטה לזרוק שלא לאוכליו אינה שוה בחפצא עם שחיטה עצמה שלא לאוכליו, דהרי לא עשה שחיטה עצמה של"א, אלא שתי מחשבות נפרדות הן, ותרי דיני להו, וא"כ אכתי לא קיי"ל שכל דיני שחיטה שלא לאוכליו עלה וגם שחיטה לזרוק שלא לאוכליו פוסל הקרבן כדין שחיטה שלא לאוכליו, ועל כן אע"פ שמסברה יש חפצא דמחשבה זו, וחיייל מחשבתו, מ"מ לית לן למימר דחייל אלא לגבי מה שחישוב עלה גופא ולא לכל דיני שחיטה שלא לאוכליו, וכמו מחשבת של"ש דחיילא נמי לענין זה כנ"ל, אבל מסברה ליכא עלה דין שחיטה שלא לאוכליו הפוסל, והיינו כמש"ב לעיל, דחייל מחשבתו רק לענין דין אכילה שבקרבן ולהכי אין אדם יוצא בו יד"ח.

והשתא דאתינן להכי י"ל, דבאמת גם שחיטה ע"מ לזרוק של"א חשיבא שחיטה שלא לאוכליו, אך אינה שוה בחפצא עם שחיטה של"א, וא"כ אכתי לא קיי"ל שנאמרו עלה כל הדינים של מחשבת שחיטה שלא לאוכליו גופא, והא דילפי' דשינה עליו הכתוב לעכב במחשבת שלא לאוכליו לא קאי על מחשבה מעל"ע, דזוהי מחשבה אחרת, ונמצא דכיון דלא שינה עלי' הכתוב לעכב, ממילא קאי בדין נדבה תהא שכל הקרבנות שנפסלו במחשבה כשרים אלא שאינם עולים לבעלים לשם חובה. והשתא י"ל דזהו הדין דשחט לזרוק דמו שלא לאוכליו דאין אדם יוצא בו יד"ח לפי הרמב"ם, דהוי כשאר קדשים שנפסלו במחשבה מלעלות לשם חובה אבל הקרבן עצמו כשר.

אכן נראה דמתבאר טפי כמש"ב לעיל דא"א יוצא בו יד"ח משום דחייל מחשבתו לענין דין אכילה שבקרבן. חדא, הא קשה הך פירושא, ואינו ברור דאיכא דין דנדבה תהא גם מחשבת שלא לאוכליו, ובפרט לפמש"כ דיסודו

מעשה שחיטה שלא לאוכליו וחלוקה ביסודה ממחשבת שלא לשמה. ועוד דלישנא דא"א יוצא בו יד"ח לא משמע דאיירי' בדין דכשר ולא עלה לבעלים לשם חובה, דזהו דין בקדשים, והך לישנא איתא במצוות אחרות נמי כגון מצה ולולב שלא נעשו כהלכתן, ולכן מסתבר טפי לפרש כמש"כ למעלה בדעת הרמב"ם.